

PIRMA DALA

BANANU RUGIS

Pabraukuši garām Sikaļas Poļska savrupmājai, mēs nokļuvām uz galvenā ceļa, tad mērojām piecas jūdzes līdz Northamptonai, un visu laiku Tēvs runāja par mežoņiem un to, cik šausmīga ir Amerika – kā tā pārvērtusies par narkotikas rījošu, durvis slēdzošu, sagandētu bīstamo zonu, kuru apdzīvo maniakāli maitēdāji, noziedzīgi miljoni un amorāli divkoši. Jūs tikai paskatieties uz šīm skolām! Paskatieties uz politiķiem! Neviens no Hārvarda beidzējiem nespēj nomainīt pārdurtu riepu, arī desmit reizes piepumpēties nevar! Ņujorkā ir cilvēki, kuri pārtiek no kaķu barības un varētu tevi nožņiegt par pāris siknaudas gabaliem! Vai tas ir normāli? Ja nav, tad kāpēc visi to piecieš?

– Es nezinu, – viņš teica, pats sev atbildēdams. – Es tikai skaļi domāju.

Pirms izbraukšanas no Hetfildas viņš bija apturējis pikapu uzkalniņā un norādījis uz dienvidiem.

– Lūk, mežoņi, – Tēvs teica, un tur viņi nāca: izslidējuši no koku audzes, viņi garā rindā brida pāri laukiem, un aiz viņiem palika Poļska šķūņu sveķainās, no karstuma ņirbīgās aprises. Viņi bija tumši, tērpušies kankaros, arī ap galvu dažiem bija aptīti kankari, bet

citi bija uzlikuši platmalu cepures. Tur gāja vīrieši un zēni, viens otrs nebija vecāks par mani, viņiem visiem bija gari naži.

Tēva pirksts mani biedēja vairāk nekā šie cilvēki. Viņš vēl aizvien bija to izstiepis. Tam trūka pirmās falangas, tādēļ pirksta stubenis, kas sadiegtās ādas kroku dēļ bija strups un briesmīgu rētu izvagots, virzienu norādīja visai nenoteikti.

– Kāpēc viņi šeit ieradusies? – viņš jautāja. – Naudas dēļ? Bet vai tad tā var būt?

Šķita, ka jautājumus viņš izzelē no sava cigāra.

Vēl nebija pat dienas vidus, un jau pārāk karsts Masačūsetsas mājām. Šajā sausajā pavasarī ieleja šķita kā izdedzināta un sekli grāvji kūpeja kā svaigas govju pļekas. Vagās, kas laukā ieartas no viena gala līdz otram, bija samanāmi pavisam sīki maktenkukurūzas lapu pušķi. Nečivināja it neviens putns. Un spargeļu lauki, uz kuriem devās šie vīri, bija tik brūni un gludi, it kā zemei būtu novilkts zaļais zāles skalps un plikais pauris pēc tam nolīdzināts ar ceļa rulli.

Tēvs pakratīja galvu. Viņš atlaida rokasbremzi un nospļāvās laukā pa logu. Tad teica: – Skaidrs kā diena, tas nav naudas dēļ. Dolārs šobrīd ir nieka divdesmit centu vērts.

Aiz Hetfildas un Poļska nama, ielejas muldas augstākajā vietā, vidēja lapoti pauguri, vietumis bālgani kā limonādes putas, citur krūmu puduri un salapojušu zaru žoģi veidoja tumšus kūkumus: tieši tā, manuprāt, izskatās, kad visapkārt ir džungļi. Pirms pāris stundām, kad mēs pamodāmies, zemi klāja aukstas rāsas mirdzošās pērlītes. Vasaras ledus, tā es tās nosaucu. Es izelpoju tvaika mākoņus, arī debesis varēja redzēt mākoņu tarbas. Tagad saule bija augstu, tā leja pār ieleju gaismu un tveici, kas ieskāva šos cilvēkus un pārvērta viņus par kaulainiem dēmoniem.

Varbūt tieši tādēļ viņi mani uztrauca – tāpat kā tēva pirksts –, kaut gan arī iepriekš es biju redzējis šos cilvēkus, šos mežoņus, – šajā pašā vietā un gana tuvu, lai pamanītu, kā saule izdedzina melnus plankumus viņu tumšbrūnajā ādā.

– Šī vieta man riebjas, – Tēvs teica, kad mēs iebraucām Northamptonā. Viņam galvā bija beisbola cepure, un braukdams viņš elkoni bija izbāzis ārā pa logu. – Ne jau koledžas meiteņu dēļ, lai gan arī viņas ir briesmīgas. Rau, kaut vai šī Velkoņa Annija* – kas par resnuli! No vienpadsmit šitādām milzenēm var uztaisīt duci parastu cilvēku! Bet tur ir tikai tauki vien, spēka nav nemaz. Tas viss ir no siera burgeriem! – Un viņš izbāza galvu pa logu un noaurojās: – Tas ir no siera burgeriem!

Pa Galveno ielu («Vieni vienīgi narkomāni!») mēs pabraucām garām «*Getty*» benzīntankam, un, ieraudzījis degvielas cenas, Tēvs iekaucās. APŠAUDĒ DIVI NOGALINĀTIE vēstīja izkārtne pie avižu kioska, un viņš noteica: – Mēslulapas.

Ar kāda veikala skatlogā ieraudzītajiem diviem vārdiem – «Kolekcionējami priekšmeti» – pietika, lai viņš aizsviltos dusmās. Un netālu no saimniecības preču veikala bija automāts, kur varēja nopirkt ledu maisiņos.

– Viņi tirgo ledu – desmit mārciņas par ceturtdaļdolāru. Bet ūdens taču ir bez maksas, tāpat kā gaiss! Šie mūļāpi tirgo ūdeni! Ūdens tagad ir visienesīgākā nozare. Minerālūdens, avota ūdens, sodas ūdens. Milzīgs jaunums – ūdens ir derīgs! Mazkaloriju alus – vai zini, no kā tas gatavots? Vai zini, kāpēc no tā nekļūst resns? Vai zini, kāpēc tas ir dārgāks par parasto? Ūdens!

Šo vārdu Tēvs izrunāja kā jenkijis: *ūdans*.

Arvien vairāk saigdams, viņš braukāja riņķī, līdz atrada stāvvietas automātu, kur bija palicis neiztērēts laiks. Viņš apturēja pikapu pie automāta, un mēs gājām atpakaļ uz saimniecības preču veikalu.

– Es vēlos gumijas blīvējuma materiālu, astoņas pēdas garu, ar putuplasta oderējumu, – Tēvs sacīja un, kamēr pārdevējs gāja tam pakaļ, turpināja: – Un arī benzīns droši vien tādēļ ir tik dārgs. Tam

* Vairāku 20. gs. 30.–50. gados uzņemtu filmu un TV seriāla varone – velkoņa kapteine Annija Brennana.

lej klāt ūdeni. Tu man netici? Ja tu uzstāj, ka tirdzniecībā pastāv kaut kāda ētika, – es nebiju teicis ne vārda, – tad varbūt spēsi man paskaidrot, kāpēc divas trešdaļas valdības pārbaudītās gaļas satur ievērojami daudz kancerogēnu nitrātu, bet ēdnīcu barībai un pusfabrikātiem – tas ir pārbaudīts fakts – vispār nav nekādas uzturvērtības...

Pārdevējs atgriezās ar gumijas rituli un pasniedza to Tēvam, kurš materiālu nopētīja un atdeva atpakaļ.

– Šo es neņemšu, – viņš paziņoja.

– Tieši tāda, kā jūs gribējāt, – pārdevējs sacīja.

Tēvs līdzcietīgi saviebās.

– Kas ir, vai strādājat japāņu labā?

– Ja jūs to nevēlaties pirkt, tad tā arī pasakiet.

– Es jau tikko pateicu, puis. Tā ir ražota Japānā. Es nevēlos, lai mani sūri grūti pelnītie dolāri tiek pārvērsti par valūtu Uzlecošās saules zemes dēliem. Es nevēlos finansēt kārtējo kamikadžu paudzi. Es gribu gabalu amerikāņu gumijas blīvējuma materiāla, ar putuplastu – *jūs šeit strādājat vai nē?* – Un viņš nolamājās, jo pārdevējs bija aizgājis un sāka apkalpot citu klientu.

Vajadzīgo blīvējuma materiālu Tēvs atrada mazākā veikaliņā šķērsielā, bet, kad mēs gājām atpakaļ uz pikapu, viņš ārdijās par to, ko nebija pateicis pirmajā veikalā:

– Man vajadzēja teikt: *Sajonara**, man vajadzēja sarīkot scēnu!

Pie mūsu stāvvietas automāta atpūtās kāds policists – viņš bija to apskāvis un uzlicis zodu uz rokām kā dienaszaglis uz lāpstas roktura. Policists palūkojās uz Tēvu un tā kā pasmaidīja sveicinot, bet tad ieraudzīja mani un saknieba lūpas.

– Vai viņam nav jābūt skolā?

– Slims, – Tēvs atteica, gaitu nepalēninādams.

Policists sekoja Tēvam līdz pikapa durvīm un, aizākējies ikšķus aiz revolvera siksnas sprādzes, sacīja:

* Visu gaišu! (No japāņu valodas.)

– Paga, paga. Kāpēc tad viņš nav gultā?

– *Sēnišu* infekcijas dēļ?

Policists pielieca galvu un pāri sēdeklim skatījās uz mani.

– Aiziet, Čārlj, parādi viņam! Viņš netic. Auj nost kurpi! Iedod viņam paostīt!

Es paraustīju savu kedu auklas, un policists noteica:

– Būs jau labi, nevajag.

– Neatvainojieties, – Tēvs sacīja, uzsmaidīdams policistam. – Pieklājība ir vājuma pazīme. Tā traucē noziegumu apkarošanā.

– Jūs kaut ko teicāt? – Policists sakoda zobus un apstājās. Viņš bija ļoti nikns. Viņš šķita uzmanīgs un smagnējs.

Taču Tēvs joprojām smaidīja.

– Es skaļi domāju.

Viņš vairāk neko neteica, līdz mēs atkal bijām nokļuvuši uz Hetfildas ceļa.

– Vai tu patiešām būtu noāvis kurpes un parādījis tam kruķim savus gluži veselos pirkstus?

– Tu taču man liki tā darīt, – es atbildēju.

– Pareizi, – viņš noteica. – Kas gan šī ir par valsti, pircēji te tiek padarīti par nodevējiem un godīgi cilvēki – par meļiem. Nevienam neienāk prātā atstāt šo valsti. Čārlj, es katru dienu par to domāju!

Viņš turpināja braukt.

– Un tāds es esmu vienīgais, jo esmu pēdējais cilvēks!

Tāda bija mūsu dzīve – ferma un pilsēta. Tēvam patika strādāt Sikaļas Poļska fermā, turpretim pilsēta viņu padarīja traku. Tāpēc viņš nelaida mani skolā; Džeriju un dvīnes arī ne.

Vēlāk, lauka malā labodami sūkni, mēs atkal redzējām mežonūs.

– Viņi ir no džungļiem. Imigrantu strādnieki. Viņi neaptver savu iepriekšējo laimi. Es būtu varējis ar viņiem mainīties. Viņi domā, ka te ir paradīze. Labāk būtu palikuši mājās!

Šo sūkni Tēvs Poļskim bija izgudrojis pirms gada. Zemē kā sakne iesniedzās jutīga divzaru dakša, un, kad augsne izžuva, šis nerva vads pārslēdza pārmiju un sūknis sāka darboties. Tēvs bija absolūti ģeniāls izgudrotājs attiecībā uz visu, kas saistījās ar mehānismiem.

– Deviņi patenti, – viņš mēdza teikt. – Vēl seši gaida apstiprināšanu.

Viņš lielījās, ka esot aizgājis no Hārvarda universitātes, lai iegūtu kārtīgu izglītību. Viņš vairāk lepojās ar savu pirmo darbu, kad bija strādājis par sētnieku, nekā ar Hārvarda universitātes stipendiju. Viņš bija izgudrojis mehānisku beržamo suku – cieši jātur rokā tās kāts, tā danco pa istabu un tad pati izspiež lieko ūdeni. Mazgāt grīdu ar šo suku ir kā dejojot ar bezgalvainu sievieti, viņš sacīja. Viņš dēvēja to par Kluso sievieti. Visvairāk viņam patika visu izjaukt – pat grāmatas, pat Biblii. Viņš teica, ka Bibeles esot kaut kas līdzīgs ceļvedim, nepabeigta izgudrojuma remonta rokasgrāmata. Viena no Tēva teorijām bija tāda: Bibelē esot vietas, kuras neviens nav lasījis, gluži tāpat kā pasaulē esot vietas, kur neviens nav spēris kāju.

– Tu domā, ka tas ir slikti? Nekādā gadījumā! Mūs glābs tukšās vietas! Nevis pajoliņi, nevis pogainie vai blēži, nevis laupītāji vai līmes ostitāji, nevis aerosolu baloniņi. Es neesmu zaudējis galvu, kā tie tur. – Viņš pamāja uz mežoniem. – Es zinu, kur ir izeja!

Ar pirkstiem viņš pieskārs dažādām sūkņa detaļām – kā ārsts, kas izmeklē zidaiņa uzpūtušos vēderiņu, – un vienlaikus runāja par tukšajām vietām un mežoniem. Es pacēlu galvu un viņus ieraudzīju. Izskatījās, ka viņi lavās ārā no mūžamežiem, ko Tēvs tikko bija pieminējis. Mēs raudzījāmies, kā mežoni dodas uz augšlaukiem, un, kaut gan es zināju – viņi gluži vienkārši iet griezt spargeļus, man izskatījās, ka tiek meklēts kāds pirksts, ko nocirst.

– Viņi ir ieradušies no visdrošākās vietas zemes virsū – no Centrālamerikas. Vai zini, kas viņiem tur ir? Ģeotermālā enerģija. Visas viņiem vajadzīgās dzīvības sulas ir piectūkstoš pēdu dziļumā. Tā ir zemes naba. Ko viņi šeit meklē?

Mežoni gāja pa lauku, kūkumu uzmetuši, kankariem plandot vējā. Mazās galvas nodūruši, viņi savās milzum lielajās korpēs slāja gar mežu, iztramdot vārnas, un sākās īsts ķērķšanas trādirīdis. Katrā spārnu vēzienā izbužinādami spalvas, putni atmuguriski uzspurdza gaisā kā no auklas norauti melni cimdi.

– Tur, no kurienes viņi atbraukuši, nav televizoru. Nav japāņu videodraņķības. Padod man to eļļas kannu! Tur daba ir jauna. Toties ekosistēma tropos ir neiedomājami veca un nav mainījusies kopš pasaules pirmsākumiem. Kādēļ viņi domā, ka mums te ir kaut kādas atbildes? Ticība – vai tā tu teici? Vai ticība nozīmē «Nāc pie Jēzus» drillēšanu la bemola mažorā?

Viņš uzlika uzgriežņu atslēgu uz izvīrītās caurules vītņēm, tad iebāza kannas snīpi cauruļu savienojuma vietā un ieteicināja eļļu. Ar abām rokām atskrūvējis cauruli, viņš nopūtās.

– Nē, godātais. Ticēt – tas nozīmē atzīt kaut ko tādu, ko tu neuzskati par patiesu. Hā! – Viņš ielika savu strupo pirkstu sūkņa korpusā, no kura tecēja rūšaina straumīte, un, ūdenim nošķakstot, izvilka misiņa vārstu.

– Tur, to mežonu dzimtenē, ūdeni nevar dzert. Tajā ir visvisādas radības. Tārpi. Ūdensaugi. Viņiem nepietiek saprāta to uzvārit un attīrīt. Nekad nav dzirdējuši par filtrēšanu. Mikrobi iekļūst viņiem organismā, un viņi top zaļi kā ūdens un atstiepj kājas. Pārējie nolemj, ka tā vieta nav laba – jo tur ir zirnekļi, tik lieli kā kucēni, moskīti, čūskas, plūdi, purvi, aligatori. Nekādas sajēgas par ģeotermālo enerģiju! Kāpēc kaut ko darīt, ja var atbraukt uz šejieni un aiziet pa pie-skari? Padodiet man pretīgos atkritumus no jūsu pārpildītajiem krastiem! Lakt kolu, skatīties televizoru, dzīvot no pabalstiem, saņemt naudu par nekā nedarišanu. Nostāties uz noziedzības taciņas. Noziegumi šajā valstī atmaksājas – laupītāji pārtop par sabiedrības pilāriem. Viņi visi galu galā kļūs par ielu laupītājiem un kabatzagliem.

Tagad no sūkņa šļacās ūdens, iekšā tikšķēja un skaitīja kontūri.

– Uz Northemptonu es vairs nebraukšu. Tas ir pārāk kaitinoši. Man kļūst nelabi, satiekot cilvēkus, kuri vēlas to, kas man jau reiz ir bijis un no kā es esmu atteicies. Man ir bijis katrs dolārs, ko esmu gribējis, Čārlj. Nemaz nerunājot par izglītību. Tas šorīt satiktais krukšis bija izglītots – atradies skolēnu uzraugs! –, un viņš vēlas vienīgi to, ko rāda televīzijā. To tipu es pat pēc sviestmaizēm negribētu sūtīt! Viss, ko ļautiņi ilgojas gūt, man jau ir bijis. Tas nekam neder, un mani kaitina, kad neļēgas to slavē.

Tēvs man šķībi uzsmaidīja.

– Šī pasaule nav ideāla, – viņš teica.

Tagad viņš smaidīja savam nocirstajam pirkstam.

– Ko dara krievi, kamēr visi šie ļautiņi blenž televizorā? Viņi veic šādus tādus ļoti interesantus eksperimentus ar ūdeni. Viņi to degazē, liek izburbuļot no tā pilnīgi visam, skābekli un slāpekli ieskaitot. Šādi noplicinājuši, viņi sapilda to hermētiski noslēdzamās burkāš kā konservētus persikus. Noliek, lai kādu brīdi nostāvas. Pēc tam ar šo ūdeni laista augus, un tie aug divas vai trīs reizes ātrāk – vareni, dūšīgi milzeņi. Pupas rāpjas augstāk par saviem mietiņiem, kabači izaug kā baloni, bietes – kā volejbola bumbas.

Viņš pamāja uz ūdeni.

– Es tikai skaļi prātoju. Kā tu domā? Tev nešķiet, ka ar lietu viss nav kārtībā? Pasaki kaut ko!

Es teicu, ka nezinu.

– Vai, tavuprāt, kādam nevajadzētu parunāt ar Dievu, lūgt, lai viņš pārdomā laikapstākļu jautājumu? Es tev saku, Čārlj, šī pasaule nav ideāla. Amerika ir iestrēgusi.

Viņš palika zem strūklas sauju un pacēla ūdeni pie mutes. Tad viņš to izstrēba.

– Tiem mežoniem tas garšo kā šampanietis.

Viņš čāpstināja muti, it kā šis ūdens būtu brīnumains.

– Tādas lietas, ko mēs ar tevi uzskatām par pašsaprotamām, piemēram, ledus, viņu dzimtenē nav. Ieraudzījuši ledus gabalu, viņi

droši vien domātu, ka tas ir dimants vai kaut kāds dārgakmens. Dzīve bez ledus viņiem nemaz nešķiet ārkārtēja. Bet tu tikai padomā! Iztēlojies, kādas problēmas viņiem tur ir, ja nav kārtīgas saldēšanas!

– Varbūt viņiem nav elektrības, – es bildu.

– Skaidrs, ka nav, – atteica Tēvs. – Runa ir par džungļiem, Čārlj. Bet saldēšanu var ierīkot arī bez strāvas. Vajag tikai sūcēju. Izveido vakuumu, un saldēšana rokā! Klausies, ledu var iegūt no uguns.

– Kāpēc viņi to nezina?

– Izslēgts, – viņš atbildēja. – Tieši tāpēc jau viņi ir mežoni.

Tēvs sāka likt sūkni kopā.

Viņš teica: – Droši vien ir visas iespējamās slimības, – un pamāja ar uzgriežņu atslēgu uz to pusi, kurp bija aizgājuši šie ļaudis, – viņiem – viņiem ir slimības.

Šķita, ka mežoni viņu gan apbur, gan baida, un viņš nodeva šīs izjūtas man, stāstīdams interesantas lietas un tad brīdinādams, lai es pārlietu neieinteresētos. Es brīnījos, kā Tēvs zina stāstīt par šiem cilvēkiem, ko viņš dēvēja par mežoniem. Viņš apgalvoja, ka zinot no pieredzes, ko guvis, dzīvojot mežonīgos apvidos starp primitīviem ļaudīm. Vārdu «mežoni» Tēvs izrunāja izjusti, it kā tieši mežonības dēļ tie viņam zināmā mērā patiktu. Cieņa pret mežonību bija viņa dabā. Viņš to uzskatīja par personisku izaicinājumu, par ko tādu, ko var savest kārtībā ar kādu domu vai ierīci. Viņam bija sajūta, ka vairumam problēmu viņš zina risinājumus – ja tikai kādam labpatiktos uz klausīt.

Vārnas atgriezās mežā, traucās uz galotnēm, tad piesardzīgi parīņķoja un satupa zaros.

Es jautāju: – Vai šie cilvēki ir bīstami?

– Ne tik bīstami kā vidusmēra amerikāņi, – viņš atbildēja. – Turklāt vienīgi tad, kad satrakojas. Zini, viņi ir satrakojušies tad, kad smaida. Tā ir pazīme, gluži kā suņiem.

Tēvs pagriezās pret mani un plati pasmaidīja. Es zināju – viņš vēlas, lai es turpinu viņu iztaujāt.

– Un kas notiek tad?

– Tad viņi pārvēršas par dzīvniekiem. Par plēsoņām. Dzīvnieki pirms košanas arī it kā smaida.

– Vai šie cilvēki kož?

– Es tev pateikšu vienu piemēru. Zini, kā viņi to izdara? Kā nogalina? Es tev pateikšu, Čārlēn. Viņi tevi izdobj.

Izdūābj, tā viņš to izrunāja, un, kad viņš to bija pateicis, man likās, ka manu galvas ādu rausta simtiem asu nagu.

– Tādēļ, lai turp dotos, ir vajadzīga drosmē – un nevis parasta apķērība, bet īsta drosmē –, pat četros no rita jābūt pietiekami daudz dūšas cīņai. Un kurš gan ir tik drosmīgs?

Mēs strādājām laukā, līdz debesis kļuva sārtas kā uzliesmojis saussais spirts, tad gājām uz mājām vakariņot.

– Atzīsti, – Tēvs teica, – ir taču labāk nekā skolā!